

Jubilea

VÝROČÍ Doc. PhDr. SONI HERMOCHOVÉ, CSc.

Docentka PhDr. Soňa Hermochová, v současné době vedoucí katedry psychologie na filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, vystudovala psychologii tamtéž v letech 1952 — 1957. Její diplomová práce byla součástí tehdejšího hlavního výzkumného tématu katedry — psychologického rozboru jednoduché činnosti v laboratorním experimentu. Asi by byla dala přednost jinému tématu, bližšímu komplexní realitě lidského života v sociálních a kulturních souvislostech, k tomu však nebyly podmínky. V té době se na fakultě nepřednášela sociální psychologie a nerealizovalo se studium sociologie. Soňa Hermochová požádala o povolení kombinace psychologie s etnografií, ale ministerstvo nevyhovělo její žádosti. Prošla tedy psychologickou přípravou u nás tehdy běžnou, s důrazem na laboratorní experiment a elementy klinické psychologie.

Jako asistentka na katedře psychologie filozofické fakulty v Praze (od r. 1957) zpočátku pokračovala v účasti na laboratorním výzkumu a podílela se na výuce obecné psychologie, stále více se však věnovala praktickým aplikacím, a to ve směru tehdy u nás netradičním — aplikacím sociální psychologie. V polovině šedesátých let se zasloužila o opětovné zavedení předmětu sociální psychologie do výuky, účastnila se této výuky a jejího spojení s praxí. Vyvinula iniciativní, průkopnickou činnost při zavádění psychologie do takových oblastí, jako je obchod, nápravná výchova a penologie, působení sociálních kurátorů, manželské a předmanželské poradenství, příprava mládeže pro manželství a rodičovství, práce s ženami a zvláště s matkami, ale také sportovní trénink aj. Podstatně přispěla k rozvinutí těchto aplikací i jejich teoretických základů a k praktickému zaměření studia psychologů.

Pro tyto náročné úkoly se houževnatě připravovala tím, že sama prošla výcvikem v skupinové psychoterapii a v sociálně psychologickém výcviku. Mnoho získala studijními pobyty v USA (1966) a pak v Amsterdamu (1969). Rozsáhlou činností ve funkci trenéra sociálně psychologického výcviku i v dalších formách sociální komunikace, péče a působení získala zkušenosti umožňující jí dále rozvíjet metody sociálně psychologické intervence a také řešit efektivně teoretické otázky — zvláště malých sociálních skupin — i realizovat nové formy vyučování psychologie na fakultě.

Výzkumná a publikační činnost Soni Hermochové byla spjata s uvedenými směry aplikací a s výzkumnými tématy katedry. Rychle bylo rozebráno šest obsáhlých a obsažných svazků jejích učebních textů z osmdesátých a začátku devadesátých let, věnovaných sociálně psychologickému výcviku. Přínosem jsou i další její publikace. V sedmdesátých a osmdesátých letech se účastnila společného výzkumu katedry a zpracovávala problematiku jednotlivce a pracovní skupiny v moderních tech-

nologických a organizačních systémech, řešením otázek výzkumu a výcviku v přirozených podmínkách a kolektivech aj. Již předtím — v první polovině šedesátých let — realizovala v našich podmínkách průkopnický výzkum zájmů vysokoškolských studentů; při úspěšné obhajobě výsledků tohoto výzkumu jí bylo doporučeno, aby výslednou studii předložila jako kandidátskou disertaci. Ze skromnosti tak neučinila — a po několika letech nesměla tak učinit.

V roce 1970 jí byl vysloven zákaz veškeré pedagogické činnosti a zastaven kvalifikační postup. Po třech letech (kdy se vrátila z mateřské dovolené a kdy mezitím proběhly některé organizační změny na fakultě) jen postupně byla přibírána do výuky. Tím aktivněji se v té době věnovala zavádění sociální psychologie do praxe. Teprve v roce 1990 mohla obhájit kandidátskou disertaci a v roce 1991 habilitační práci.

Docentka PhDr. Soňa Hermochová založila v naší zemi hnutí sociálně psychologického výcviku. Spolupracuje s příslušnými zahraničními institucemi. Je členem německé psychologické společnosti, členem "The International Association for Human Relations Training Laboratory" aj. Podstatně přispěla k tomu, že v oblasti sociálně psychologického výcviku je stav v naší zemi srovnatelný se zahraničím, navzdory dlouholeté izolovanosti naší psychologie.

Přínos docentky S. Hermochové se přitom neomezuje na samu sociální psychologii. Metodami rozvíjení sociálních dovedností příznivě ovlivnila pedagogickou a poradenskou psychologii v řešení problémů rozvíjení zralé osobnosti, morální výchovy a převýchovy, v práci s problémovými dětmi, ale také s rodiči a učiteli. Stimulovala u nás psychology nejrůznějších specializací k rozvíjení nových metod psychologické intervence, k vyvážení hledisek diagnostiky a intervence. V současné době patří k těm psychologům, kteří mají vzhledem k odborným i osobnostním kvalitám nejširší důvěru a uznání kolegů v celostátním měřítku. Na ustavujícím setkání fóra českých a moravských psychologů dne 19. 12. 1989 byla zvolena do výboru nově se formující psychologické společnosti. Nyní je prezidentkou Asociace trenérů sociálně psychologického výcviku.

Po vážném onemocnění Doc. PhDr. V. Břicháčka koncem roku 1990 převzala po něm podle jeho návrhu vedení katedry psychologie na filozofické fakultě Univerzity Karlovy; do této funkce jí pak zvolili spolupracovníci i studenti. Jde o krajně náročnou práci v složitých podmínkách společenských přeměn; navíc je nová i ta skutečnost, že poprvé stanula v čele tohoto pracoviště žena. Ve zvládání nejedné zátěžové situace ve vedoucí funkci jí pomáhají jak zkušenosti ze sociálně psychologického výcviku, tak její kreativita, empatie a kooperativnost ve vztahu k lidem, obětavost v práci pro společnou věc.

Je až překvapující, co dokázala naše jublantka realizovat navzdory společenskohistorickým překážkám, navíc s překonáváním mezních situací plynoucích ze zdravotního stavu vlastního a nejbližších — málokdo by předpokládal takové osudy u kolegyně či učitelky tak úsměvné, se smyslem pro humor, plné elánu a iniciativy. Sama říká, že sílu bere v rodině, od muže Vladimíra a dcer Dity a Jany.

Blahopřejeme jublantce a těšíme se na pokračování její práce, která již přinesla výsledky, ale zároveň je příslibem dalších otevřených možností.

J. Čáp

Mnoho našich psychologů asi neví, že Soňa Hermochová patří k těm nemnoha psychologům, kteří u nás pěstují individuální psychologii. Již na konci šedesátých let publikovala zasvěcenou kapitolu o individuální psychologii a Alfredu Adlerovi v učebním textu Psychologie ve XX. stol. (SPN, Praha 1970). Zde na str. 69—92 podala stručný životopis zakladatele individuální psychologie a charakterizovala tuto psychologickou školu. Uvedený text svou aktuálností a moderností může plně sloužit i dnes jako stručné a informativní uvedení do základních pojmů Adlerovy psychologie, do jeho způsobu myšlení o člověku a do oblastí aplikace. Myslím, že by mělo být toto stručné dílko znovu vydáno.

K zásluhám naší jubilatky patří nesporně i to, že rozvíjení praktické sociální psychologie, kursů sociálně psychologického výcviku i metodologických úvah o této oblasti psychologie uskutečňovala po celé období totality v duchu humanistického poselství individuální psychologie. Pro některé čtenáře je zde asi třeba upozornit na zdánlivý paradox, který Soňa Hermochová přesvědčivě objasňuje: individuální psychologie je jedna ze škol, které stály u zrodu sociální psychologie, neboť pojem individuální zde neznamena důraz na jedince, ale důraz na celistvost, nedělitelnost. A k základním stavebním kamenům adlerovské psychologie patří analýza úlohy rodinné konstelace, sociálního kontextu, životního stylu, účelu a smyslu, což jsou kategorie, které bytostně patří k základním tématům konkrétní sociální psychologie. Podnětná publikace „Jak vychovávat sebe?“, kterou autorka vydala v Krajském kulturním středisku v Brně v r. 1988, je rovněž psána v duchu pedagogického optimismu adlerovské psychologie, stejně jako její návodné a využitelné kapitoly o duševní hygieně psané pro časopis Mladý svět. I shrnující učební texty Sociálně psychologický výcvik a Metody aplikované psychologie — vydané edičním střediskem Karlovy university v letech 1988—1992 — jsou psány v duchu adlerovského humanismu a respektu k plnému rozvoji individua.

Myslím, že můžeme bez nadsázky Soňu Hermochovou považovat za propagátorku a představitelku adlerovské individuální psychologie u nás. Její poslední organizační čin na tomto poli je iniciování Společnosti individuální psychologie, která již brzy bude formálně ustavena a která bude — v souladu se světovou tradicí — sdružovat nejen adleriánsky orientované psychology, ale i učitele, lékaře, zdravotní sestry a sociální pracovníky.

VI. Smékal

JUBILUJÚCA SOŇA

S menom Soňa Hermochová sme sa bližšie zoznámili prostredníctvom jej článkov v odborných časopisoch. Jeden z nich, o metódach sociálno-psychologického výcviku z 5. čísla Československej psychológie z roku 1978, nám ju predstavil ako poprednú propagátorku nových efektívnych foriem prípravy profesionálov pre práci s ľuďmi.

Vtedy sme netušili, že príde čas, keď pani Soňa zasadne medzi nás ako lektorka v sociálnom výcviku pracovníkov slovenského väzenstva.

Stalo sa tak v máji roku 1984 a za roky výcviku sa z pani Soni stala naša Soňa, ktorá nám rozdávala plným priehrštím nielen svoje vedomosti, ale aj prepotrebný optimismus a vieru v človeka. Ukázala nám cestu k druhým ľuďom. Tá cesta je schodná a vydávajú sa po nej stále ďalší naši kolegovia, teraz už naši, ale zároveň aj Soniny žiaci.

Je nespornou zásluhou aj Soni Hermochovej, že v Slovenskom väzenstve je sociálny výcvik personálu súčasťou jeho odbornej prípravy ako jedna z kvalifikačných požiadaviek. A tak opakovane, rok čo rok, sadajú Soniny žiaci ako lektori tvárou v tvár stále ďalším pracovníkom väzenstva. V diskusii lektorov o programe výcviku sa často ozve veta „Soňa to robila tak alebo onak“, otvárame jej skriptá alebo listujeme v poznámkových zošitoch z rokov vlastného výcviku.

Na tomto poli je pred nami ešte veľa práce. S ľuďmi, pre ľudí a v ich záujme. Sonine rady a skúsenosti budú pre nás aj naďalej prepotrebné, ostáva len veriť, že sa budeme ďalej stretávať a spoločne sa podieľať na budovaní diela začatého v začiatkoch osemdesiatych rokov.

Prajeme Soni veľa zdravia a šťastia do ďalších rokov jej života.

M. Kuliš
Z. Matula

OTEVŘENÝ DOPIS Doc. PhDr. SONĚ HERMOCHOVÉ, CSc.

Milá Soňo,

nemohu predstírat údiv nad skutočnosťou, že oslavuješ tak významné životné jubileum. Léta utíkajú a čas je vskutku spravodlivý ke všetkým rovnako. Obdiv vo mně však vzbudzuje Tvoje neutuchajúca energia a elán, se ktorým prijímáš a také se snažíš realizovat vše nové, progresivní. Zdá se mi, že to tak bylo vždycky. Abych byla konkrétní, dovol mi trochu vzpomínek z našich společných cest.

Naše první setkání probíhala na půdě katedry psychologie FF UK, na společných seminářích učitelů i posluchačů. Je nesmírná škoda, že tyto společné semináře zanikly. Měly řadu vynikajících aspektů Udržovaly kontinuitu studentů, mezi studenty a pedagogickým sborem; měly cenný teoretický i praktický význam; učily umění naslouchat a diskutovat. Noví studenti dostávali nezastupitelnou příležitost seznamovat se se světem svého oboru a také s lidmi, kteří tento svět vytvářejí. A tady jsem také s úctou začátečnicka obdivovala starší kolegyni, která uměla klást otázky a formulovat své názory.

Další naše společné cesty směřovaly na nejrůznější psychologická pracoviště. Nahlíželi jsme pod Tvým vedením do praktických „kuchyní“ našich starších kolegů a plni lačnosti sestavovali své budoucí receptáře psychologického instrumentaria. Vzpomínám při té příležitosti na báječné „školní výlety“ či okružní cesty po severních a západních Čechách, Moravě i Slovensku (Liberec, Ústí nad Labem, Karlovy Vary, Plzeň, Dobruška, Kroměříž, Velké Leváre atd.). Měli jsme příležitost setkat se nejen s činnostmi psychologů v praxi, nýbrž také se svými kolegy z psychologických kateder v Brně a Bratislavě. Vytvářela se tak velká rodina psychologů a vzniklé vztahy přetrvávají desetiletí. Tvůj podíl na těchto

akcích byl mimořádný a máš-li dnes možnost obnovit tuto osvědčenou tradici, prosím, učiň tak.

Přátelskou kolegiální vazbou zůstal náš vztah prolnut i v době, kdy jsi se stala na krátký čas „oficiálně“ mojí učitelkou. Pod Tvým vlivem se utvářela také moje profesní orientace. Již diplomovou prací jsem „uvízla“ v nové oblasti aplikované psychologie. Společně jsme projížděly domovy výchovy mládeže a odkrývaly prostory pro využití psychologických poznatků tam, kde je nikdo neočekával. Nesnadný byl nakonec průnik do oblasti právní, speciálně do penitenciární praxe. Začátky nebyly jednoduché, ale dnes již nikdo nepochybuje o opodstatnění psychologie v této oblasti. Vzpomínám na dlouhé diskuse o vzdálených cílech i konkrétních problémech; vzpomínám i na radostné okamžiky, kdy se podařilo prosadit a realizovat společné záměry.

Mezi poslední úseky naší spolupráce se řadí sociální výcvik české a slovenské skupiny penitenciárních psychologů. Opět jsi byla iniciátorkou akce, která přispěla nejen ke zkvalitnění psychologické praxe, ale obohatila všechny účastníky o tolik potřebné pozitivní mezilidské vztahy.

Několik uzlových vzpomínek končí v současnosti, která opět skýtá naději na další konkrétní spolupráci. A tak Ti přeji, aby nic neohrožovalo Tvoje zdraví, energii, invenci a radost!

M. Urbanová